

11. Сороко Н. В. Інтеграція сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у навчальний процес: зарубіжний та вітчизняний досвід (на прикладі викладання рідної мови в старших класах) / Наукові записки. – Випуск 77. – Серія: Педагогічні науки. – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка. – 2008. Частина 1. – 354 с., с. 113 – 118.
12. Хміль Н. А. Відображення проблеми впровадження хмарних технологій у сучасний освітній процес на сторінках вітчизняних періодичних фахових видань / Н. А. Хміль // Педагогіка та психологія. - 2015. - Вип. 51. - С. 103-113.
13. Шевченко В. П. Мистецтво комп'ютерної презентації // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.unicyb.kiev.ua/Library/Present/

REFERENCES

1. Curriculum on the history of Ukraine for secondary schools. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programs/navchalni-programs-dlya-10-11-class>
2. Bykov V. Yu. Innovative tools and perspective directions of informatization of education [Electronic resource]. - Access mode: <http://lib.iitta.gov.ua>
3. Bykov, V. Yu. Kind. 6. p. 3-11.
4. Vakalyuk T.A. Possibilities of using cloud technologies in education // Actual issues of modern pedagogy. Proceedings of the International Scientific and Practical Conference (Ostroh, November 1-2, 2013). - Kherson: Helvetik Publishing House, 2013. - P. 97-99.
5. Demyulich N.O. The use of cloud services - a new stage in the development of educational information and communication technologies // Problems of modern teacher training № 10 (Part 1), 2014.
6. Zhaldak M.I. Computer in math lessons. Teacher's Guide. Issue 2, revised and supplemented - K.: Dinit. 2003.
7. Litvinova S.G. Cloud technologies in the management of a preschool educational institution / SG Litvinova // Information and communication technologies in economy, education and social sphere. Issue 8. - Simferopol: FL Bondarenko, OA, 2013. - P. 77-82.
8. Morse N.V. Pedagogical aspects of the use of cloud computing / NV. Morse, O.G. Kuzminska // Information technologies in education. 2011. 9. - P. 20-29
9. Sviridenko O.S. Cloud technologies and school teaching / OS. Sviridenko // Deputy Headmaster: monthly magazine of ready-made decisions. 2012. Vip 5. P. 12 - 16.
10. VP Sergienko, I.D. Voitovich, "Creating learning resources in a Moodle environment based on cloud computing" / VP Sergienko, I.D. Voitovich // Information technologies and training tools. - 2011.
11. Soroko N.V. Integration of modern information and communication technologies in the educational process: foreign and domestic experience (on the example of teaching the mother tongue in the upper classes) / Scientific notes. - Issue 77. - Series: Pedagogical Sciences. - Kirovograd: RVV of the KPPU named after V. Vynnychenko. 2008. Part 1. 354 pp., P. 113 - 118.
12. Khmil N.A. Reflection of the problem of introduction of cloud technologies in the modern educational process on the pages of national periodicals / NA Khmil // Pedagogy and psychology. 2015. Vip. 51. P. 103-113.
13. V.P. Shevchenko The Art of Computer Presentation // [Electronic resource]. Access mode: www.unicyb.kiev.ua/Library/Present/

УДК 37.014

Санкович Марія,
Вчитель вищої категорії
суспільствознавчих дисциплін
Яблуницької ЗОШ І – III ст.,
м. Яремче, Україна

МЕТОДИКА ВИВЧЕННЯ КУРСУ «ГРОМАДЯНСЬКА ОСВІТА» У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ (З ДОСВІДУ ВИКЛАДАННЯ У СІЛЬСЬКІЙ ШКОЛІ)

У статті проаналізовано основні підходи до визначення змісту поняття «громадянська освіта», теоретично обґрунтовано дидактичні принципи та методичні технології забезпечення реалізації основних завдань курсу, розкрито змістове наповнення уроків з курсу, проаналізовано досвід використання комплексу методів, форм, прийомів організації освітнього процесу, охарактеризовано дидактичні проблеми, які виникають у вчителя при викладанні нового суспільствознавчого курсу та розкрито шляхи їхнього розв'язання.

Ключові слова: громадянська освіта, зміст, методика, принципи, медіа грамотність, компетентність.

Марія Санкович. Методика изучения курса «гражданское образование» в учреждениях общего среднего образования (из опыта преподавания в сельской школе).

В статті проаналізовані основні підходи к определению содержания понятия «гражданское образование», теоретически обоснованы дидактические принципы и методические технологии обеспечения реализации основных задач курса, раскрыто содержательное наполнение уроков по курсу, проанализирован опыт использования комплекса методов, форм, приемов организации образовательного процесса, охарактеризованы дидактические проблемы, возникающие у учителя при преподавании нового обществоведческого курса и раскрыты пути их решения.

Ключевые слова: *гражданское образование, содержание, методика, принципы, медиа грамотность, компетентность.*

Maria Sankovich. The methodology of studying the course "civic education" in institutions of general secondary education (from the experience of teaching in a rural school).

The article analyzes the main approaches to the definition of the content of the concept of "civic education", theoretically substantiates didactic principles and methodological technologies for the implementation of the basic tasks of the course, reveals a meaningful filling of lessons from the course, analyzes the experience of using a set of methods, forms, techniques of organizing educational process, which emerge from the teacher in teaching a new social science course and revealed ways to solve them.

Key words: *civic education, content, methodology, principles, media literacy, competence.*

Громадянська освіта – це вимога часу. Її розвиток і вдосконалення є актуальним завданням сьогодення. Саме громадянська освіта орієнтується на формування демократичних цінностей, виховання громадянина демократичної держави. Для того щоб дати якісну громадянську освіту здобувачам, які розвивають громадянські компетентності в процесі навчання, потрібна підготовка фахового вчителя. Курс спрямований на розуміння та розкриття таких понять як свобода, рівність, відповідальність, соціальна згуртованість, різноманітність, повага, діалог, що є демократичними цінностями. Вчитель повинен формувати у здобувача ключові компетентності, що включають знання та їх критичне розуміння, уміння та навички, цінності та ставлення.

Мета статті полягає у спробі охарактеризувати з досвіду викладання особливості змісту і методики нового курсу, загальні принципи і підходи до ролі і діяльності вчителя «Громадянської освіти», які значною мірою відрізняють цей курс від традиційного викладання суспільствознавчих предметів, зокрема історії.

Громадянська освіта – розвиток та соціалізація особистості, формування її національної самосвідомості, громадянської позиції, загальної культури, світоглядних орієнтирів, критичного мислення, творчих здібностей, дослідницьких та аналітичних навичок та професійних якостей» можемо бачити необхідність декларованих вище нових підходів. Тому уже виходячи з цього базового поняття ми можна зазначити, що традиційна модель організації освітнього процесу не може забезпечити формування компетентностей, які б забезпечили виховання активних, поінформованих та відповідальних громадян, яких потребує сучасне демократичне суспільство

Запровадження громадянської освіти є забезпечення мінімальної функціональної громадянської освіченості індивіда. Цієї мети можна досягти, лише застосовуючи «багатовекторний» підхід, тобто зосередивши увагу на кількох ключових моментах. Перш за все, учнівську молодь необхідно озброїти компетентностями, необхідними для участі в житті суспільства на всіх рівнях, що передбачає, насамперед, здатність реалізувати свої права й свободи, поважаючи при цьому права й свободи інших громадян, а також діяти у відповідності до власних переконань і цінностей. Надзвичайно важливо сформувані в молодих громадян України повагу до прав людини, плюралізму та демократії, верховенства закону, виховати в них неприйняття насильства, ксенофобії, расизму, агресії, нетерпимості.

Для досягнення мети громадянської освіти необхідно забезпечити теоретичну й практичну підготовку учнів. Передусім, молоде покоління потрібно ознайомити зі світовими демократичними здобутками та особливостями становлення демократії в Україні. Що стосується практичної площини, то тут важливо сформувані мотивацію та основні вміння, потрібні для відповідальної участі у громадсько-політичних процесах, критично-конструктивне ставлення молоді до життя суспільства, а також створити умови для набуття учнями досвіду громадянських дій, демократичної поведінки та конструктивної взаємодії. Крім того, громадянська освіта має сприяти становленню активної позиції громадян щодо реалізації ідеалів і цінностей демократії в Україні. Лише активний учень стає активним громадянином.

Отже, зрозуміло, що лише за умов навчання в демократичній атмосфері, занурення в дискусії і самостійні дослідження, долучення до виконання соціально значимих проєктів, учні опановують основні навички активної, свідомої, осмисленої участі в житті як власної держави, так і світу, для якого характерні глобалізація, взаємозалежність, людське різноманіття й надшвидкі суспільні зміни. У навчанні нового предмета учні мають усвідомити сутність відносин з іншими людьми, оточенням, суспільними інституціями та навколишнім середовищем, сформувані уміння оцінки проблем та винесення продуманих оціночних суджень, продуктивного розв'язання соціальних питань та ухвалення обґрунтованих рішень. Саме це є основою відповідальної участі громадян у житті суспільства на місцевому, національному та глобальному рівнях. Уміння і навички, що розвивають критичне мислення, сприяють розвитку емоційного інтелекту учнів, просоціальні навички, навички міжособистісної взаємодії й інформаційна грамотність, значиміші й корисніші

саме в контексті громадянської освіти. Запровадження в громадянську освіту технології розвитку критичного мислення також готує учнів як активних та відповідальних громадян XXI століття¹.

Зміст програми з громадянської освіти не містить уроки узагальнення і тематичного контролю. Тому вчитель на свій розсуд може (за необхідності) планувати такі уроки, оскільки програма не містить розподілу навчального матеріалу за годинами..

Аналітичні матеріали, а також дані багатьох сучасних досліджень показують, що в наш час у країні склалася ситуація, коли реально існуюче культурне розмаїття недооцінюється, а іноді сприймається як гальмо на шляху національної консолідації. Незважаючи на фактичне культурне, етнічне та конфесійне розмаїття в країні, більшість населення не бажає приймати світ у всьому його різноманітті. Протягом багатьох десятиліть формувались забобони і стереотипи до різних груп населення. Велика кількість внутрішньо переміщених осіб із Криму й Сходу країни стала ще одним викликом, що спонукає шукати дієві інструменти для адаптації та соціалізації в регіонах України людей, відмінних своїми мовними, релігійними, культурними та іншими характеристиками. Також надзвичайно актуальними є розвиток громадянської освіти й системна цілеспрямована робота по об'єднанню країни, розвитку міжрегіональних зв'язків, інтеграційних процесів і співпраці. Відповідно на ці виклики може бути увага до регіональних особливостей й їхнє широке представлення у загальноукраїнському контексті, а також системний, інтегрований, компетентнісний підходи до знайомства з оточуючим середовищем і інклюзія у широкому сенсі цього слова. Формування громадянської та соціальної компетентності дітей є також важливим компонентом розвитку дитини й підготовки її до реалій життя у світі, що швидко змінюється.

Формування демократичного суспільства передбачає активність кожного громадянина. І саме тому важливо, щоб кожна людина мала уявлення про свою роль та права у державі. Як ми знаємо, ключові навички та базові знання формуються саме в школі. На заклади освіти відтепер покладається додаткова відповідальність – виховання свідомого громадянина, який знатиме свої права і свободи та вмітиме ними користуватися у повсякденному житті.

Чому громадянська освіта неодмінно має бути складовою навчального процесу в сучасних школах? Ми виділимо декілька основних причин, чому громадянська освіта неодмінно має бути присутньою в сучасних школах².

Дотримання прав та свобод людини

Усвідомлення себе та оточуючих повноправними елементами соціокультурного простору є вкрай важливим. Всі є різними, але всі є рівними, незалежно від культурних чи особистих уподобань, особливостей розвитку тощо. Усвідомлення цього є важливим аспектом дотримання прав та свобод кожного громадянина, до чого й прагне сучасне суспільство. Громадянська освіта безпосередньо зачіпає питання комунікації, самоідентифікації, самопрезентації громадянина в сучасному світі. Надзвичайно важливим тут є те, наскільки людина готова сприймати тих, хто відрізняється від неї, настільки вона готова не обмежувати права та свободи оточуючих.

Окремо варто зосередити увагу й на правах дітей, мова про які також піде у курсі громадянської освіти. Розуміння дитиною власних прав, свобод та обов'язків підготує її до сприйняття цих цінностей і в дорослому віці.

Формування демократичного суспільства

Усвідомлення цінностей демократичного суспільства, як показує світова практика, є ключем до формування суспільства, здатного відстоювати свої права, свободи та інтереси. В Україні набуває поширення формування територіальних громад, тому розуміння їх ролі у житті окремої людини та держави допоможе більш продуктивно реалізовувати задуми. А створення шкільних організацій допоможе учням призвичаїтися до партнерської взаємодії всередині громади.

У широкому розумінні, громадянська освіта дасть дітям розуміння принципів існування політичної системи в державі, важелів для керування політичними силами. Цих навичок, на жаль, не вистачає багатьом дорослим, проте якщо з дитинства акцентувати на цих нюансах увагу, то питання політики у майбутньому не лякатимуть.

Медіаграмотність

На сторінках журналу «На Урок» ми часто говоримо про те, наскільки важливо бути медіаграмотним. Чим пізніше формується навичка критично сприймати інформацію, яка надходить зі ЗМІ, інтернет-джерел, тим складніше говорити про високий рівень громадянської освіти окремої людини. Коли ж діти усвідомлять, що медіа можуть маніпулювати свідомістю громадян, коли навчаться фільтрувати та аналізувати отриману інформацію, тоді можна буде говорити про формування громадянського суспільства³.

¹ Громадянська освіта та методика її навчання // Підручник для студентів педагогічних закладів вищої освіти. Київ Оріон 2019.

² «Інтегрований курс «Громадянська освіта» для 10 класу: загальні засади та особливості викладання I розділу».

³ <http://nus.org.ua/questions/kurs-gromadyanska-osvita-dlya-10-klasnykiv-shho-proponuye-programa/>

Відстоювання власних прав, що формують добробут.

Цей аспект є надзвичайно актуальним для реалізації власних трудових прав. Але питання добробуту більш широке, оскільки охоплює й таке поняття як приватне підприємництво. Громадянська освіта йде поруч зі здатністю розуміти загальні економічні закони та процеси, що відбуваються в державі. Зворотній бік медалі – питання корупції, запобігання якій є ключем до добробуту не лише громадян, а й держави в цілому.

Місце України в Європі та Світі.

Усвідомлення того, що Україна є невід’ємною частиною сучасного світу, є ключовим аспектом розуміння того, що наша держава так само, як й інші, залучена до світових економічних і політичних процесів. Міжнародні відносини держави безпосередньо чи опосередковано впливають на життя кожного громадянина. Базові знання про основні принципи міжнародної співпраці, допомоги спроможне розширити поняття дитини про загальні процеси, які відбуваються в країні та за її межами. А у дорослому житті це допоможе аналізувати та сприймати зміни всередині держави.

Ключові засади курсу:

- Учні зрозуміють, як історія формує сучасність, як географічне положення впливає на особливості сприйняття позиції України в Європі та Світі.
- Сформується розуміння особливостей економічних процесів.
- Діти отримають навички та знання, потрібні для участі в житті демократичного суспільства.
- Покращиться розуміння роботи політичної та соціокультурної систем.
- Підвищиться рівень довіри, почуття справедливості та індивідуального обов’язку перед однолітками та старшими.

1. Зросте відчуття власного значення, ефективності та приналежності до масштабного руху⁴.

Вивчення курсу «Громадянська освіта» неодмінно має супроводжуватися прикладами з реального життя, нашого сьогодення, що покращить сприйняття інформації та підкреслить її актуальність. Громадянська освіта як важливий чинник соціалізації особистості у демократичному (перехідному) суспільстві має полягати у культивуванні цінностей прав, свобод і гідності людини, розвитку вмінь особистості захищати власні права від зазіхань на них інших людей чи влади, формуванні громадянської компетентності учня, його прихильності до демократії, критичного мислення, мотивуванні його до участі у розв’язанні проблем суспільного життя. А отже, знання, вміння та навички, необхідні людині для поінформованої та свідомої участі в соціальному і громадському житті, виконання обов’язків й реалізації прав громадянина, вимагають їх системного послідовного формування, причому насамперед засобами окремого предмета – громадянської освіти, а також й інших предметів як-от правознавство, історія, географія та ін. Ці об’єктивні потреби відобразились як у новітніх освітніх документах – Законі України «Про освіту» та основах стандартів освіти Нової української школи, так і в запровадженні з 2018–2019 навчального року в школах нового інтегрованого курсу «Громадянська освіта» (10 клас, рівень стандарту). Програмовими завданнями його є «забезпечення цілеспрямованої підготовки старшокласників до функціонування у системі суспільних відносин поліваріантного світу, глобалізації, соціальної взаємодії та активної відповідальної участі в суспільній діяльності»¹. Очевидно, що підготування вчителя до розв’язання таких завдань передбачає як його теоретичне зростання, так і вдосконалення його методичного арсеналу⁵. Проте сьогодні спостерігаємо певну розгубленість вчителів, які розпочинають викладати курс в умовах відсутності не лише достатньої кількості методичної літератури і рекомендацій, а й друкованих підручників. Все зазначене обумовлює потребу якісної зміни ролі вчителя: він має перевтілитися з особи, яка інформує й опитує тих, хто навчається, в організатора діяльності учнів, фасилітатора обговорень, консультанта досліджень учнів. У навчанні курсу вчитель має застосовувати завдання для самостійної роботи в малих групах або в парах, а також невеликі учнівські проекти, що учні реалізують індивідуально або в групах поза школою (наприклад, у межах району, населеного пункту, в місцевій громаді і т.п.). Оволодіння вчителя методикою, що стимулює активну пізнавальну діяльність й конструктивно-критичне мислення учнів, інтерактивними методами й технологіями, в подальшому має стати серцевиною його власного стилю навчання учнів громадянської освіти. Навіть щодо змісту навчання, то програмою передбачено, що вчитель не відтворюватиме пасивно навчальну програму предмета, а скоріше за все стане її співавтором. Багаторічний досвід розробки, дослідження й викладання питань громадянської освіти дозволив визначити основні особливості, які, на нашу думку, одночасно є основними характеристиками (принципами) навчання нового курсу.

1. Навчання громадянській освіті має бути компетентнісно орієнтованим, смислоутворюючим, ціннісно-орієнтованим, інтегрованим та інтерактивним. Ці характеристики змісту громадянської освіти та навчального процесу мають стати фундаментом, що забезпечить реальне досягнення планованих програмою результатів навчання: формування знань, умінь і навичок, цінностей і моделей поведінки учнів як членів громадянського суспільства, громадян української держави у глобалізованому світі. Програмова мета громадянської освіти – це «формування громадянської компетентності учнівської молоді, що забезпечує її

⁴ <http://nus.org.ua/questions/kurs-gromadyanska-osvita-dlya-10-klasnykiv-shho-proponuye-programa/>

⁵ О.І.Пометун, Т.О.Ремех «Громадянська освіта» - новий курс старшої школи: особливості змісту і методики.

активну громадянську позицію, здатність відповідально реалізовувати свої права та обов'язки в конкретній ситуації, налагоджувати соціальне партнерство у розв'язанні суспільних проблем». Компетентність - це коло питань, в яких людина добре обізнана та які формують ядро її особистості і передбачають усвідомлення того: - що людина знає і розуміє; - які наявні в неї уміння й навички дозволяють їй використовувати ці знання; - яким є рівень готовності використовувати їх впевнено та відповідально. Останній пункт має особливе значення. Не тільки вчитель повинен знати, на що здатні його вихованці, а й самі учні. Вони мають розуміти, з чого складається набір їх розумових та предметних «інструментів», і до яких завдань чи проблем він може бути застосований. А найважливіше, учні мають бути переконані в необхідності навчання громадянства впродовж усього життя. Як бачимо, у педагогічному плані громадянська компетентність складається з певної сукупності знань, переживань, емоційно-ціннісних орієнтацій, переконань, які допомагають людині усвідомити своє місце в суспільстві, обов'язок і відповідальність перед співвітчизниками, Батьківщиною, державою. Для розуміння сутності громадянської компетентності важливими є такі моменти: це ключова компетентність, що характеризується спроможністю людини здійснювати складні поліфункціональні, поліпредметні, культуродоцільні види діяльності, ефективно розв'язуючи проблеми; в її основі лежать громадянські цінності, що уналежнюють ідеали, переконання та моральну позицію особистості; формування громадянської компетентності може здійснюватись виключно в спільній діяльності вчителя та учнів; компоненти громадянської компетентності тісно пов'язані між собою й формуються комплексно. Громадянська компетентність, як і будь яка інша, повною мірою виявляється лише в реальній життєвій ситуації, адже вона не може бути ізольована від конкретних умов її реалізації – в ній органічно поєднується мобілізація знань, умінь і способів поведінки особистості, спрямованих на умови конкретної діяльності. При цьому компетентна людина застосовує стратегії, найприйнятніші для виконання тих чи інших завдань⁶. Тому формування громадянської компетентності має базуватись на реалізації в освітньому процесі діяльнісного підходу, відповідно до якого в структурі особистості виникають і закріплюються передусім ті новоутворення, у “конструювання” яких індивід вкладає свої почуття, власну працю, енергію, конкретну дію, проявляючи цілеспрямовану активність. Отже, громадянську компетентність молодшої людини можна розвинути через діяльнісне засвоєння явищ суспільного життя, коли вона бере участь у моделюванні таких явищ, на практиці засвоює навички комунікації, ведення дискусії, відстоювання власної точки зору. Для цього потрібно також «розсунути» стіни школи, «включити» учня в оточуючий світ в усьому його розмаїтті. Важливими складовими шкільного життя мають стати: ідея пріоритету прав особистості, демократизація управління школою, створення умов для громадянської діяльності учнів в школі і поза школою, перетворення школи у відкрите співтовариство, створення атмосфери взаємоповаги, взаємовідповідальності, конструктивного діалогу, спілкування, консенсусу інтересів всіх груп учасників шкільного життя. Щоб бути здатними користуватися правами і свободами людини і громадянина, наприклад, правом вільного доступу до інформації, свободи висловлювання вони мають реалізувати і захищати ці права на уроці. Це означає, що зміст уроку передбачає можливості учнів у спеціально створеній навчальній ситуації захищати свої інтереси, проводити переговори, погоджувати власні інтереси і думки з іншими, приходити до консенсусу і компромісу. Школярі повинні бути здатними діяти за правилами, не виходячи за їх межі, почуватися відповідальними за добробут інших людей і суспільства в цілому. Тобто учні мають не лише розуміти суть прав і свобод людини, але їхній смисл і значення, привласнити їх як особистісну цінність і діяти відповідно⁷.

2. Навчання громадянству має бути смислутворюючим для кожного учня. Щоб навчання громадянській освіті було ефективним, воно має задовольняти особистісні потреби учнів, мати для кожного з них сенс і значення. Для цього вчитель мусить розуміти інтереси учнів, постійно мотивувати їх, пов'язуючи навчання з реальним життям, знаходити на уроці місце для різноманітних думок і концепцій, диференціювати навчання залежно від складу класу і соціокультурного контексту регіону школи. Навчальний матеріал громадянської освіти має будуватись на реаліях і фатах українського суспільного життя, сучасних засадах розвитку громадянського суспільства і демократії в Україні.

Опрацюючи з учнями зміст предмета, вчитель має взяти до уваги специфіку школи і конкретного класу, де він викладає, а також індивідуальні потреби і можливості учнів. Варто, наприклад, адаптувати до місцевих умов уроки про місцеве самоврядування з огляду на те, де знаходиться школа – в селі, маленькому містечку чи в районному/обласному центрі. Слід тримати в полі зору й специфіку класу – кількість учнів, переважні способи спілкування, рівень безпеки, можливості співпраці. Змістовне навчання предмета потребує рефлексивного планування змісту уроків вчителем, яке фокусується навколо певних громадянознавчих понять, концепцій, ідей, навичок і моделей поведінки учнів, важливість яких беззаперечна для учнів (стає такою у процесі навчання). Наприклад, політична освіченість учня – опанування ним відповідних термінів і понять, умінь розпізнати їх смисл у різному контексті, пояснювати суспільні процеси, їх важливі риси, розкривати причини їх виникнення та наслідки розвитку виникає лише через обговорення спеціально відібраних фактів, виконання пізнавальних завдань, що передбачають оперування ними в процесі

⁶ О.І.Пометун, Т.О.Ремех «Громадянська освіта» - новий курс старшої школи: особливості змісту і методики.

⁷ О.І.Пометун, Т.О.Ремех «Громадянська освіта» - новий курс старшої школи: особливості змісту і методики.

обговорення, дискусії, формулювання доведень, аргументів для власної оцінки. Ніяке заучування визначень чи повторення висновків вчителя/підручника не наблизить старшокласника до персонального ставлення, до усвідомлення власного смислу того, що вивчається.

Учитель має (в міру можливостей) підбирати індивідуальні завдання і корегувати очікувані результати для конкретних учнів на основі їхніх зацікавлень, інтелектуальних здатностей, враховуючи їхні емоційні проблеми, «сильні і слабкі сторони» в спілкуванні та ін.⁸

3. Навчання громадянству має бути ціннісно орієнтованим. Насамперед зауважимо, що під цінністю розуміємо позитивну чи негативну значущість «об'єктів» оточуючого чи внутрішнього світу для людини, класу, групи, суспільства в цілому, що визначається їх залученням у сферу людської діяльності, інтересів, потреб, соціальних відносин. Будь-яке суспільство має свою систему цінностей, що притаманні конкретній епісі його розвитку, конкретній спільноті: людству у цілому, окремій цивілізації, народу, населенню регіону, етнічній чи соціальній групі тощо. Якщо звернутись до фундаментальних базових цінностей демократичного суспільства, то ними є: людина, її життя, її природні права і свободи тощо. Пов'язані з ними так звані інструментальні похідні цінності, тобто такі, які забезпечують існування і функціонування демократичного суспільства: народовладдя, верховенство права, багатопартійність, толерантність, свобода слова та ін. Носієм цінностей будь-якого суспільства є особистість. Особистісні цінності формуються шляхом інтеріоризації (переходу у внутрішній план, „привласнення”) цінностей суспільства. Поняття “особистісні цінності” пов'язується з освоєнням конкретними індивідами суспільних цінностей, а отже за ними закріплюється значущість, особистісний смисл для людини певних об'єктів, подій, явищ тощо. Розуміння способу інтеріоризації цінностей особистістю дозволяє, по-перше, ще раз упевнитись у важливості педагогічного впливу на цей процес з метою створити умови для виникнення у дітей бажаних для суспільства моделей поведінки і діяльності, а по-друге, визначити деякі дидактичні підходи формування цінностей у процесі навчання громадянської освіти. Функціонування цього механізму у процесі навчання забезпечується двома шляхами: через зміст навчання (за умови забезпечення його якісного засвоєння учнями) та відповідну його організацію (технологію). Так, для формування в учнів громадянських демократичних цінностей у зміст освіти мають бути включені сюжети, що розкривають такі цінності (наприклад, у вигляді аналізу тексту Загальної декларації прав людини та розділу Конституції України), а відбір та структурування всього змісту уроків мають відбуватись із урахуванням психологічного механізму формування цінностей особистості (тобто учням треба надати факти про те, які були і є потреби, мотиви, інтереси людей, які створили ці документи і прагнуть втілити їх у життя, як ці документи змінили ставлення людства до світу і як вони діють в конкретному часі та просторі, в Україні зокрема). Молоді люди не стануть відповідальними громадянами, опановуючи лише зміст громадянської освіти як предмета. Під час навчання учням має бути забезпечена можливість ухвалювати прості й складні рішення щодо ідей і ситуацій стосовно поваги людської гідності, забезпечення прав і свобод людини та суспільного блага. Вони мають отримати досвід обговорення і поведінки, що засновані на таких цінностях демократії як свобода слова, рівність можливостей, справедливність та різноманітність. Це означає, що учні мусять бути почуті та сприйняті серйозно. Лише постійне і вдумливе залучення учнів до дискусій із суперечливих чи уразливих питань при розгляді кількох точок зору уможливило практикування їхніх навичок критичного мислення. Слід відмовитись від того, щоб учні лишень читали тексти і відповідати на запитання з підручників – вони мають навчатися досліджувати, ставити питання, оцінювати інформаційні джерела тощо⁹.

4. Навчання громадянству передбачає інтеграцію змісту різних наук та фактів суспільного і державного життя нашої країни. Громадянська освіта є інтегрованою за своїм змістом, оскільки вона містить, крім суто політологічних, елементи правових, історичних та економічних знань, відомості з історії духовно-культурного життя українського суспільства, етики, естетики, загальної та соціальної психології, соціології, філософії та ін.

Отже, докорінну зміну ролі і позиції вчителя під час навчання, його перетворення у консультанта учнівських пошуків і досліджень, організатора самостійної роботи та взаємодії учнів, фасилітатора і модератора дискусій. Відповідні уміння, навички і нові професійні цінності поступово мають стати основою нового педагогічного стилю вчителя громадянської освіти. Узагальнення існуючих і нових підходів до навчання учнів громадянській освіті дозволило також визначити деякі загальні дидактичні принципи, що їх має дотримуватись вчитель цього курсу. Це: компетентнісна орієнтованість навчання; смислоутворюючий характер змісту навчання і пізнавальної діяльності учнів; орієнтація навчання на цінності демократії та прав і свобод людини, так само як і на національні цінності України та загальнолюдські; інтеграція змісту навчання і використання широких міжпредметних зв'язків; інтерактивна організація пізнавальної діяльності учнів, що поєднує індивідуальне, кооперативно-групове та колективне навчання; Цілком очевидно, що подальші дослідження питання навчання громадянської освіти мають зосереджуватись на питаннях підготовки вчителів

⁸ О.І.Пометун, Т.О.Ремех «Громадянська освіта» - новий курс старшої школи: особливості змісту і методики.

⁹ О.І.Пометун, Т.О.Ремех «Громадянська освіта» - новий курс старшої школи: особливості змісту і методики.

до нового стилю педагогічної діяльності. Також актуальними є підходи до відбору методів, форм і засобів навчання окремих тем курсу у контексті запропонованих положень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Громадянська освіта та методика її навчання // Підручник для студентів педагогічних закладів вищої освіти. Київ Орion 2019.
2. «Інтегрований курс «Громадянська освіта» для 10 класу: загальні засади та особливості викладання I розділу».
<http://nus.org.ua/questions/kurs-gromadyanska-osvita-dlya-10-klasnykiv-shho-proponuye-programa/>
3. Громадянська освіта. Навчальна програма інтегрованого курсу для 10 класів загальноосвітніх навчальних закладів / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://osvita.ua/school/program/program-10-11/58875/>
4. О.І.Пометун, Т.О.Ремех «Громадянська освіта» - новий курс старшої школи: особливості змісту і методики.

REFERENCES

1. Gromadyanskaya education and the methodology of the future // Student handbook for students of pedagogical mortgages in the field of education. Kyiv Orion 2019.
2. "Integration course" Gromadyanska sanctuary "for the 10th class: the ambush of the front and the special features of the first and second days.". <http://nus.org.ua/questions/kurs-gromadyanska-osvita-dlya-10-klasnykiv-shho-proponuye-programa/>
3. Gromadyanska sanctuary. An integrated course program for 10 classes of overseas primary mortgages / [Electronic resource]. - Access mode: <https://osvita.ua/school/program/program-10-11/58875/>
4. O. I. Pometun, T. O. Remekh "Gromadyanskaya Ovita" - a new course at the senior school: special features and methods.

УДК 372.893

Ребенок Вікторія,
студентка ННІ історії та філософії
СумДПУ імені А.С. Макаренка,
м. Суми, Україна

ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ ІСТОРІЇ

У статті проаналізовано впровадження інтерактивних технологій у навчальний процес та їх роль у шкільному навчанні історії. Охарактеризовано інтерактивні методи проведення сучасного уроку історії.

Ключові слова: інтерактивні технології навчання, історія, інтерактивні методи, педагогічна технологія.

Ребенок В. Р. Интерактивные технологии обучения истории

В статье проанализировано внедрение интерактивных технологий в учебный процесс и их роль в школьном обучении истории. Охарактеризованы интерактивные методы проведения современного урока истории.

Ключевые слова: интерактивные технологии обучения, история, интерактивные методы, педагогическая технология.

Rebenok V. R. Interactive History Learning Technologies

The article analyzes information about interactive technologies and their role in teaching students historical science. The characteristic of interactive methods of conducting a history lesson is considered.

Key words: interactive learning technologies, history, interactive methods, pedagogical technology.

Постановка проблеми. Розвиток науки і техніки запропонував учителям і учням нові форми комунікації, нові типи вирішення абстрактних і конкретних завдань, перетворюючи вчителя з авторитарного транслятора готових ідей в натхненника інтелектуального і творчого потенціалу учня. Майбутнє за системою навчання, котра укладалася б в схему учень – технологія – учитель, при якій викладач перетворюється в педагога-методолога, технолога, а учень стає активним учасником процесу навчання. Педагогічна майстерність сучасного вчителя повинна розвиватися «не з забезпечення його великою кількістю рецептурних посібників і широке використання ним готових поурочних розробок. Йому потрібні перш за все фундаментальні знання з базових предметів, висока загальна культура і ґрунтовна дидактична компетентність.

Аналіз актуальних досліджень і публікацій. Теоретико-методичні засади інтерактивної освіти, ефективність її впливу на формування особистості ґрунтовно досліджено в працях В. Нищети, О. Пометун, Л. Пироженко, О. Пехоти, Г. Селевко, Н. Суворової, Г. Токмань та ін. Існують різні підходи до визначення інтерактивного навчання. Одні вчені трактують інтерактивне навчання як діалогове навчання, в ході якого «здійснюється взаємодія вчителя та учня». Вітчизняні науковці О. Пометун та Л. Пироженко вважають, що інтерактивне навчання – співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове, навчання в співпраці)[6].

Метою дослідження є вивчення концептуальних положень інтерактивних технологій та їхнє застосування у навчанні історії.